

COVID-19 kriza, provedba sigurnosnih mjera i turizam

HRVOJE MATAKOVIĆ

Epidemija COVID-a 19 koje je izbila početkom 2020. godine po obilježjima i intenzitetu ne može se usporediti s do sada poznatim epidemijama. Primjerice, epidemija SARS-a koja je izbila 2002. godine u jugoistočnoj Aziji, bez obzira na posljedice koje je izazvala, po svojem intenzitetu i učincima bila je puno slabija budući da je uglavnom obuhvatila nekoliko zemalja Azije. S obzirom na obilježja današnjeg života, COVID-19 proširio se globalno te je na taj način od lokalnog problema koji je nastao u Aziji postala globalni problem, odnosno, globalna kriza.

U znanstvenoj i stručnoj literaturi o upravljanju krizama postoje različiti pristupi klasificiranju kriza, a ono što im je svima zajedničko jest da se krize kronološki dijele na više faza (uglavnom na četiri ili šestⁱ). Svaka od tih faza ima svoja posebna obilježja ali i specifične mjere koje se tijekom njezina trajanja primjenjuju. Prva faza jest tzv. faza prije krize – u ovoj fazi postaje jasno da kriza dolazi, da se ona ne može izbjeći te da je stoga nužno poduzeti određene mjere. Mjere su uglavnom usmjerene na prevenciju i ublažavanje potencijalne krize, a one uključuju analizu stanja i izradu planova za upravljanje krizom. Sljedeća je faza akutne krize, koja čini središnji i najteži, odnosno, najintenzivniji dio krize; mjere su većim dijelom usmjerene na rješavanje kriznog stanja u kojem se određena zajednica, koja je

ugrožena krizom, nalazi. Implementira se plan upravljanja krizom, što između ostaloga znači reorganizaciju resursa, evaluaciju potencijalnih odluka te korištenje medija kako bi se zadržalo ili povratilo povjerenje javnosti. Rješavanjem ovog najkritičnijeg dijela ulazi se u fazu kronične krize – u ovoj fazi opada intenzitet krize, a mjere koje se primjenjuju imaju za cilj oporavak i obnovu. U okviru ove faze provode se mjere kao što su analiza štete, vraćanje povjerenja potrošača i/ili javnosti te razvoj investicijskih planova. Završna faza naziva se faza razrješenja krize. Ova faza ne nastupa dok se ne uspostavi „normalnost“ ili rutina, te se analiziraju poduzete mjere, razmatraju moguća poboljšanja mjera te se na određeni način naučene lekcije pokušavaju pretvoriti u nove prilikeⁱⁱ.

Kriza izazvana COVID-om 19 započinje na zadnji dan 2019. godine kada kineske vlasti priznaju da je zabilježeno grupiranje oboljelih od upale pluća u kineskom gradu Wuhanuⁱⁱⁱ. U tom trenutku nije bilo jasno koliko je to oboljenje ozbiljno te kakve posljedice može izazvati. S obzirom na količinu vijesti koja nam gotovo svakodnevno stiže o različitim oboljenjima širom svijeta, u većem dijelu medija i javnosti ova se vijest nije previše ozbiljno shvaćala, već je percipirana kao još jedna zaraza koja je izbila negdje daleko, na drugom kraju svijeta. Međutim, 7. siječnja 2020. kineske zdravstvene vlasti službeno su priopćile otkriće novog virusa, koji je po svojim obilježjima sličan virusu SARS-a, te se je stoga moglo pretpostaviti da će ovaj virus biti ipak nešto više od puke zaraze koja je izbila na drugom kraju svijeta.

Fazni prikaz COVID-19 krize u Hrvatskoj nalazi se u tablici 1. – prikazane su faze, poduzete mjere te trajanje faza krize. S obzirom na veliku količinu poduzetih javnozdravstvenih ali i ekonomskih mjera, te ograničeni opseg ovog teksta, detaljnije ćemo se osvrnuti samo na mjere socijalnog distanciranja. Mjere socijalnog distanciranja^{iv} mogu uključiti:

- zatvaranje obrazovnih ustanova i radnih mjesta;
- mjere za ograničavanje vanjskih posjetitelja i ograničavanje kontakta između osoba koje borave u institucijama

zatvorenog tipa, kao što su ustanove za dugotrajnu skrb ili zatvori;

- otkazivanje, zabranu i ograničavanje masovnih okupljanja, ali i događanja kojima prisustvuje manji broj ljudi;
- obveznu karantenu svih stanovnika određenih područja;
- zatvaranje vanjskih granica ili granica regionalnih područja unutar jedne države;
- restrikciju koja uključuje ostanak kod kuće za čitava područja ili države.

Tablica 1. FAZE COVID-19 KRIZE U HRVATSKOJ

FAZE	MJERE	TRAJANJE
(1) faza prije krize	preventivno djelovanje	31. 12. 2019. - 10. 3. 2020.
(2) faza akutne krize	rješavanje kriznog stanja	11. 3. 2020. – 26. 4. 2020.
(3) faza kronične krize	oporavak i obnova	27. 4. 2020. -
(4) faza razrješenja krize	analiza provedenih mjera i njihovo poboljšanje	

Izvor: Johnson Tew et al. (2008), Ritchie (2004)

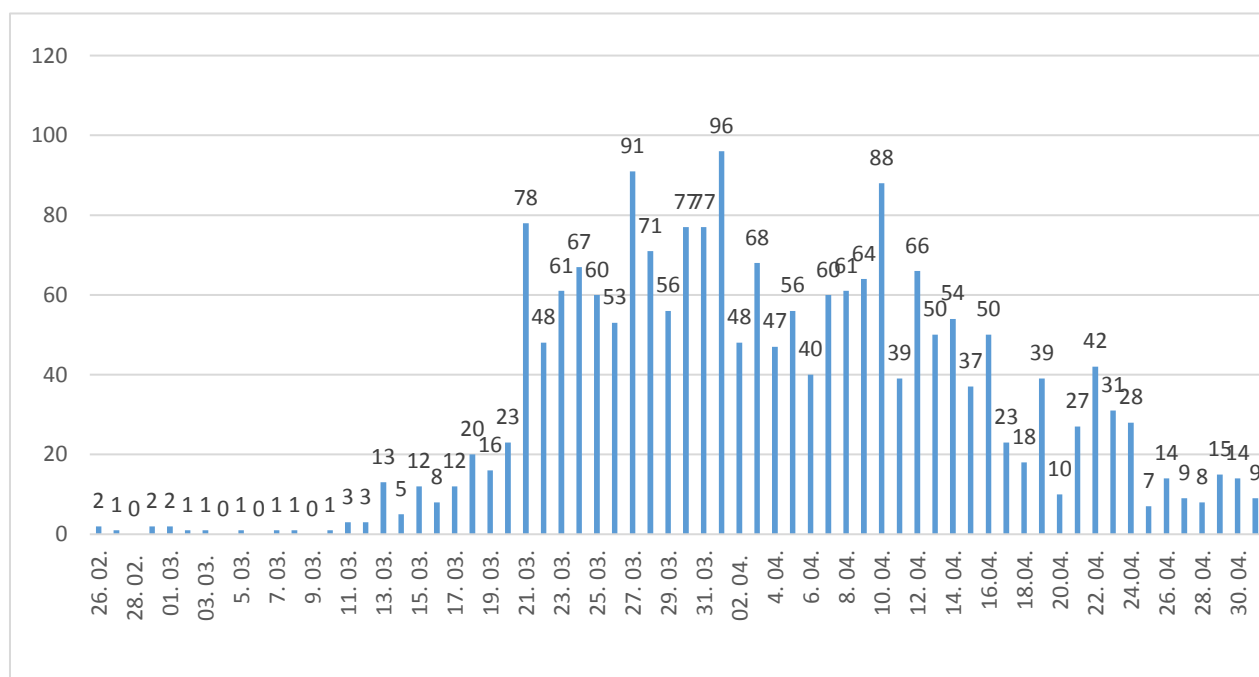
U prvoj fazi krize u Hrvatskoj su poduzete različite preventivne mjere. Prva od njih uvedena je 23. siječnja kada je HZJZ objavio višezječni letak i obavijest o koronavirusu za putnike u Kinu, a dan kasnije uvedene su mjere prevencije i zaštite od koronavirusa u svim međunarodnim zračnim i morskim lukama u Hrvatskoj. S obzirom da je 22. veljače u Italiji zabilježen prvi smrtni slučaj od zaraze koronavirusom, 24. veljače pojačava se nadzor nad graničnim prijelazima prema Italiji, za sve putnike koji dolaze iz zaraženih područja predviđen je zdravstveni nadzor u samoizolaciji, a također je dana i preporuka školama da se ne odlazi na ekskurzije i izlete u Italiju. Kako bi umirili javnost, te ukazali da je

zdravstvena situacija vezana uz koronavirus i dalje pod kontrolom, 2. ožujka ministarstva zdravstva i turizma u zajedničkoj izjavi ističu kako je Hrvatska unatoč mjerama opreza zbog pojave i širenja koronavirusa i dalje sigurno turističko odredište. Unatoč ovim pomirljivim tonovima, 5. ožujka ministar zdravstva proglasio je opasnost od epidemije COVID-19. Već dan kasnije Ministarstvo znanosti i obrazovanja obavijestilo je škole i visoka učilišta da odgode putovanja u inozemstvo, a 9. ožujka svim stranim državljanima koji dolaze iz kriznih područja određena je obvezna 14-dnevna karantena. Isto tako, preporučena je odgoda svih organiziranih skupova s više od tisuću ljudi.

Svjetska zdravstvena organizacija 11. ožujka proglasila je globalnu pandemiju, a posljedično je proglašena epidemija na području cijele Hrvatske, što možemo promatrati kao dan ulaska u drugu fazu krize, odnosno, ulazak u fazu akutne krize. U ovoj fazi primjenjuju se mnogo ozbiljnije mjere nego u prethodnoj, te je s preventivnih mjera prijedeno na mjere zabrane kako bi se utjecalo na širenje virusa: najprije je obustavljena nastava u školama i visokim učilištima a 19. ožujka zabranjena su okupljanja više od pet osoba. Isto tako

zatvorena je većina ugostiteljskih objekata i trgovina, zabranjen je rad kulturnih institucija i uslužnih djelatnosti te su zaustavljena sportska natjecanja. Četiri dana kasnije zabranjeno je napuštanje mjesta prebivališta i stalnog boravka, osim za vitalne i poslovne aktivnosti. Unatoč ovim restriktivnim mjerama broj zaraženih bio je u porastu do 10. travnja, što je i očekivano s obzirom da poduzete mjere ne pokazuju učinke neposredno po njihovom uvođenju. Broj novih zaraženih osoba od koronavirusa prikazan je na slici 1.

Slika 1. BROJ NOVIH ZARAŽENIH KORONAVIRUSOM U HRVATSKOJ – PO DANIMA

Izvor: <https://www.koronavirus.hr/>

S obzirom na stabilizaciju epidemije te smanjenje broja novih zaraženih osoba, sredinom travnja počelo se sve intenzivnije postavljati pitanje termina za ublažavanje poduzetnih mjera, čime bi se ušlo u treću fazu krize, tj. fazu kronične krize, u kojoj opasnost od zaraze i kriza i dalje postoje, ali se njihov intenzitet smanjuju te se stoga može

intenzivnije pristupiti sanaciji posljedica, kako zdravstvenih tako i gospodarskih. Vlada je 23. travnja donijela paket novih mjera, te se na taj način ublažavaju mjere uvedene 11. te 19. ožujka: predviđeno je otvaranje trgovina, uslužnih djelatnosti, vrtića, škola te će se pokrenuti međuzupanijski promet^v.

Zbivanja u svijetu vezana uz epidemiju koronavirusa, ali također preventivne i restriktivne mjere koje se u Hrvatskoj provode od početka veljače značajno su utjecale na broj dolazaka i noćenja turista. U

tablici 2. prikazan je broj dolazaka i noćenja turista u komercijalnom smještaju te je vidljiv snažan pad u odnosu na isto razdoblje prošle godine.

Tablica 2. DOLASCI I NOĆENJA TURISTA U HRVATSKOJ (KOMERCIJALNI SMJEŠTAJ)

Mjesec	Dolasci turista		Noćenja turista	
	2019.	2020.	2019.	2020.
siječanj	221.613	234.457	625.221	673.024
veljača	280.966	295.850	705.740	779.102
ožujak	470.809	119.766	1.136.451	485.200
travanj	1.156.863	10.990	3.285.079	248.099

Izvor: <https://www.evisitor.hr/>

Za sada nije poznato koliko će potrajati treća faza krize, međutim može se pretpostaviti da će potrajati najmanje mjesec dana. Ulaskom u četvrtku fazu i okončanjem sigurnosnih mjera intenzivirat će se, između ostalog, i mjere za oporavak turizma.

U ovome trenutku teško se može pretpostaviti kako će zaista izgledati sljedeća turistička sezona. Situacija će postati jasnija tek kada se proglašeno okončanje epidemije koronavirusa, a treba uzeti u obzir da je proglašenje okončanja epidemije, po preporuci epidemiologa, moguće tek 4 tjedna nakon što više neće biti novih oboljelih^{vi}. Mjere poput detaljnog čišćenja soba i njihove dezinfekcije i do sada su provodile hotelske kuće kao dio svojeg uobičajenog poslovanja, te u tom segmentu poslovanja neće biti nekih velikih promjena. Međutim, mjere socijalnog distanciranja poput nošenja zaštitnih maski ili držanja sigurnosnog razmaka do sada nisu bile primjenjivane u svakodnevnom životu pa tako niti u turizmu te se teško može

pretpostaviti kako će se izgledati turizam nakon epidemije koronavirusa. Vrlo je moguće, barem za sljedeću turističku sezonu, da će se i nakon okončanja epidemije provoditi dvije vrste zaštitnih mjera, koje bi trebale spriječiti ponovno izbijanje epidemije: jedna mjera je zabrana dolaska stranaca, odnosno stranih turista, a druga je zabrana putovanja u inozemstvo. Turizam sasvim izvjesno očekuje snažni pad međunarodnih turističkih dolazaka te se procjenjuje da će on, globalno gledajući, iznositi od 45 do 70%, ovisno o trajanju krize i brzini oporavka, a OECD govori o dva moguća scenarija:

- scenarij 1: međunarodni turistički dolasci počinju se oporavljati u srpnju i postepeno jačaju u drugoj polovici godine (pad od 45%)
- scenarij 2: međunarodni turistički dolasci počinju se oporavljati u rujnu, a zatim postupno jačaju u posljednjem tromjesečju godine (pad od 70%)^{vii}.

Jedno od mogućih rješenja za dolazak stranih gostiju ovoga ljeta jest dogovor s pojedinim zemljama, kao što su Češka, Slovenija, Austrija i Slovačka, oko otvaranja svojevrsnih koridora za turista u Hrvatsku^{viii}, o čemu s njihovim predstavnicima Ministarstvo turizma intenzivno pregovara. Upravo zbog relativne blizine Hrvatske i navedenih zemalja nije nužno korištenje zračnog prometa, koje može biti složeno iz sigurnosnih razloga, te su nam stoga ove zemlje izuzetno zanimljive kao izvor potencijalnih gostiju.

Imajući na umu sve navedeno može se očekivati da će ove turističke sezone naglasak biti na domaćim gostima^{ix}, da se neće putovati daleko te da će prioritet biti na kampovima, smještaju u prirodi, privatnim kućama na osami i slično, upravo zbog mogućnosti distanciranja. Hrvatski turistički

sektor trebao bi tome prilagoditi svoje poslovne strategije želi li preživjeti i opstati. Bez obzira na trenutačno neizvjesnu budućnost međunarodnih dolazaka, jedan od aduta koje bi trebali iskoristiti u promidžbi jest sigurnost. Hrvatska je jedna od najsigurnijih zemalja na svijetu: studija Global Peace Index iz 2019. godine rangirala je Hrvatsku kao 27. najsigurniju zemlju među 163 zemlje svijeta. Ova činjenica postaje još važnija ako uzmemo u obzir da je Hrvatska puno bezbolnije prošla COVID-19 krizu nego druge turističke velesile kao što su Italija, Španjolska ili Austrija, što se može iskoristiti kao komparativna prednost u budućoj promidžbi Hrvatske kao sigurne destinacije.

doc. dr. sc. Hrvoje Mataković,
znanstveni suradnik, Institut za turizam

ⁱ Vidi Faulkner, B. (2001) Towards a framework for tourism disaster management, *Tourism Management*, (22) 2: 135-147.

ⁱⁱ Johnson Tew, P., Lu, Z., Tolomiczenko, G., Gellatly, J. (2008) SARS: lessons in strategic planning for hoteliers and destination marketers, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, (20) 3: 332-346; Ritchie, B. W. (2004) Chaos, crises and disasters: a strategic approach to crisis management in the tourism industry, *Tourism Management*, (25) 6: 669-683.

ⁱⁱⁱ https://lider.media/poslovna-scena/hrvatska/k-o-ronologija-kalendar-epidemije-koja-mijenja-svijet-i-hrvatsku-iz-dana-u-dan-130915?utm_source=Midas&utm_medium=Widget&utm_campaign=Content%2bexchange

^{iv} Coronavirus disease 2019 (COVID-19) pandemic: increased transmission in the EU/EEA and the UK – seventh update, 25 March 2020. Stockholm: ECDC; 2020.

^v <https://www.rtl.hr/vijesti-hr/novosti/hrvatska/3805593/hzjz-objavio-detaljne-upute-evo-kako-ce-izgledati-rad-kafica-a-tko-ce-prije-posla-morati-mjeriti-temperaturu/>

^{vi} <https://hrturizam.hr/putuj-lokalno-i-domaci-gosti-bit-ce-glavni-fokus-na-dan-nakon-koronavirusa-budite-spremi/>

^{vii} Covid-19: Tourism Policy Responses. Updated 25 March 2020.

^{viii} <https://direktno.hr/domovina/putovnica-covid-19-dogovoreno-donosenje-protokola-za-putovanja-na-razini-europske-unije-192077/>

^{ix} <https://hrturizam.hr/putuj-lokalno-i-domaci-gosti-bit-ce-glavni-fokus-na-dan-nakon-koronavirusa-budite-spremi/>